

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

VIII. Quomodo sol, & luna cæteri[ue] planetæ, & stella quarto di
productæ fuerint.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

rem, potuit commodè, & connaturaliter omnibus arboribus ubique productis simul tribui: & ideo ad perfectionem operis Dei pertinuit, ut ita fieret. At verò quia flores, folia, fructus, & eorum maturitas distinctam eorum temporum qualitatem requirunt, ideo in his varietas cum debita proportionem servata est: & in hoc magis est sapientia, potentia & perfectio divini operis manifestata. Ita docuerunt inter alios Pererius in fine operis 3. diei, & Molin. de opere sex dierum, disp. 12. & 14. Fundamentum autem non est aliud, nisi quod exponendo rem ipsam indicatum est. Atque hinc de Paradiso terrestri constat ex cap. 3. Genesis, statim in principio habuisse fructus maturos, nam de vno illorum, tulit Eva. & comedit, & dedit viro suo. qui comedit itemque fuisse tunc folia ficus, ex quibus Adam, & Eva fecerunt sibi perizomata. Inde tamen colligendum non est, in eodem statu creatas fuisse ubique omnes arbores: sed colligendum potius est, in ea regione, seu loco Paradisi tempus fuisse idoneum, ut in eo arbores, & folia, & fructus maturos, & omnem aliam similem perfectionem connaturaliter habere possent.

Fundamentum eius unde habetur.

Applicatur data resolutio plantis paradisi.

17. Dubium in eisdem.

Exponitur sensus dubij.

Qui hinc inde sentiant vide etiam Controversias 8. phyl. c. 2. q. 3. a. 2. Clavium in c. 2. phyl. 16.

Autoris indicium.

18. 6. Quæstio ac pariter negans motum.

Occasione vero huius puncti tractant hoc loco auctores, præsertim duo allegati, aliud de tempore anni, in quo productus est mundus, an scilicet, in æquinoctio vernali, vel in autumnali, vel in neutro, sed in æstate, v. g. Cum autem dictum sit, hæc omnia tempora simul cum mundo in diversis eius partibus incepisse, non potest dicta quæstio habere locum, nisi habito respectu ad certam terræ partem, seu regionem. Et quoniam in superioribus dictum est, Deum in creatione mundi, & à principio eius ad hoc nostrum hemispharium, & in eo ad eum locum, in quo & Paradisus erat futurus, & homo creandus, respectum habuisse: ideo per comparationem ad illam terræ partem dicta quæstio tractatur. In qua prædicti auctores contraria sentiunt, nam Pererius vult creatum esse mundum in æquinoctio autumnali, Molina verò in vernali, vel prope illud, seu in veris initio. Fundamenta utriusque partis, in ipsis legi possunt, nunc enim cōtrouersiam hanc latius expendere non decreui: tū quia præfati instituto non est necessaria: tum etiam, quia vix aliquid addere possum his quæ prædicti auctores eruditè tractant: tum denique quia neutra pars firmum habet fundamentum. In re tamen dubia, & quæ mera ratione definiri non potest, sententia, quæ asserit, mundum fuisse creatum in æquinoctio vernali, præferenda videtur. Tum quia Patres communiter illam sequuntur: tum etiam quia est magis consentanea rationi, his suppositis, quæ de Paradiso terrestri Scriptura narrat. Coniecturæ autem, quæ ex alijs locis Scripturæ pro utraque parte sumuntur, facilem resolutionem habent, ut in eisdem auctoribus videri potest.

Sexta dubitatio est, an mineralia, seu metalla, quæ in visceribus terræ inveniuntur, fuerint hoc die facta. Et ratio dubitandi est, quia Moyses neque illa in particulari numerat inter res hoc die productas: neque etiam sub generali nomine plantarum, illa comprehendere potuit, quia non sunt plantæ, neque vitam habent vegetatiuam. Accedit, quod ista non pertinent ad ornatum terræ, hoc autem die tantum facta sunt, quæ terræ superficiem ornant. Denique hæc mixta non est necesse fieri per propagationem, neque per feminalem rationem, sed sufficienter fieri possunt ex materia elementari, seu mixture elementorum cum Solis, & astrorum efficientia: ergo non fuit necessarium immediatè produci ab auctore nature. Sic enim antea dicebamus, plantas, seu herbas imperfectas, quæ absque semine generantur actione Solis, non fuisse in principio immediatè à Deo pro-

ductas, idemque inferius dicemus de animalibus, quæ ex putrefactione generantur. Ergo maiori ratione necessarium non fuit, hæc metalla immediatè à Deo produci.

In contrarium verò est. Primo quod hæc metalla ad mundi decorem, & perfectionem suo modo pertinent: ergo debuerunt simul fieri cum mundo ab illius auctore. Secundo quia, quod Moyses illorum mentionem non facit, nullum argumentum est, quod non fuerint facta, quia Moyses non omnia expresse narravit, sed ea, quæ præcipua sunt, & conspicua hominibus: hæc autem occulta sunt. Et præterea adeo sunt terræ admixta, ut ab illa difficulter distinguantur. Quas duas rationes, ob quas hæc à Moyse fuerint omissa, tradit D. Thomas quæst. 69. artic. 2. ad 3. Non tamen distincte declarat, an fuerint actu producta, videtur autem id supponere. Et cum imitatur Pererius. Molina vero disput. 11. simpliciter affirmat, ita credendum esse. Additque hæc fuisse facta hoc die ante plantas, quando Deus vniuersam terram (ut ita dicam) commonebat, ut locum aquis præpararet, quod est probabile iuxta ea, quæ supra diximus. Facile tamen defendi posset tantum fuisse facta in potentia: nam hoc etiam superiores rationes probabiliter suadent: neque negari potest, quin saltem hoc modo facta fuerint. De quo videri possunt Conimbricenses in Meteoris tractat. 11. capite secundo. Omnibus vero pensatis probabilibus apparet, hæc omnia à principio fuisse actu producta. Vnde non multo post in vsum hominum venerunt, vt Gen. 4. legitur.

CAPVT VIII.

Quomodo sol, & luna, cæteriq. planeta & stella, quarto die producta fuerint.

Opus quarti diei his verbis Genes. primo narratur, Dixit autem Deus fiant luminaria in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento celi, & illuminent terram, &c. Quæ verba, suppositis, quæ hæcenus diximus, magnam habent difficultatem. Quia ex vna parte nisi his verbis fiat, significare videntur, Deum hoc die produxisse solem, & lunam, & astra simpliciter, & quoad substantiam eorum, quia illa omnia sunt res substantiales substantia autem non dicitur fieri simpliciter, nisi quando substantialiter producit. Ergo cum Scriptura dicat, Deum præcepisse, ut luminaria fierent, & ita factum esse: iterum dicat, Fecitque Deus duo luminaria magna, & stellæ. Videtur satis aperte significare, hæc omnia fuisse hoc die substantialiter producta. Nam (ut sæpe dixi) Scripturæ verba simpliciter, & in sua proprietate accipienda sunt præsertim in historica narratione. In contrarium verò est, quia multa sunt à nobis in superioribus dicta, quæ cum hac simplici intelligentia subsistere non possunt. Nam in primis diximus, omnes celos in principio, & (ut ita dicam) ante omnem diem fuisse creatos, & consequenter fuisse integros, & perfectos, omnibusque partibus suis constantes: sed omnia astra cum sole etiam, & luna sunt partes orbium celestium, & eiusdem ordinis, seu incorruptibilis nature: ergo simul cum orbibus creata sunt. Probatur consequentia: tum quia alias celi non fuissent in principio integri: tum etiam, quia alias loca illa, quæ astra in celis occupant, seu replent, aut fuissent vacua his tribus diebus, aut essent ibi alia corpora, quæ inde fuerint hoc die expulsa, vel per annihilationem, vel per mutationem localem, vel per conuersionem in astra. Quæ omnia vel sine inconuenienti, vel sine aliquo miraculo, aut præternaturali

ternaturali opere cogitari non possunt. Et ita vel repugnant incorruptibilitati calorum, vel regulæ ab Augustino traditæ, & à nobis sæpe repetitæ, quod in hoc opere primæ creationis non quid De^o possit, sed quid naturæ conveniat, cogitandum est, ac subinde non esse multiplicanda miracula, nisi ubi manifestè fuerint reuelata. Et augetur hæc difficultas, quia etiam diximus, lucem primi diei fuisse lucem solis, id est, à sole ipso procedentem, ac proinde iam tunc solem fuisse, quod est ergo luminare maius, quod hoc die factum dicitur, aut quod luminare minus, cum etiam luna in primo die deesse non potuerit, & consequenter à sole etiam illuminata fuerit? Tandem hæc difficultas etiam habet locum in sententia, quæ assertit, firmamentum factum secundo die fuisse cælum stellatum, vel solum, vel simul cum omnibus orbibus planetarum, ut per se manifestum est. Imo in illa sententia est specialis difficultas, quia si verbum fiat, aut fecit, vel factum est, in vno loco de productione substantiali accipitur, cur non in alio? vel si in utroque, quomodo inter se coherent?

Propter hanc difficultatem variæ fuerunt opiniones de proprio effectu, seu termino hoc die productæ, quæ in duas principales classes diuiduntur. Vna est dicentium productionem, de qua agimus, substantialem fuisse. Alia, quod tantum accidentalis mutatio fuerit, & in utraque sunt varij dicendi modi. Prima opinio est, fuisse hoc die producta luminaria per propriam creationem ex nihilo, ac subinde fuisse producta tam quoad materiam, quam formam substantialem. Quæ opinio videtur consequenter loqui, supposita in genere altera sententia, quod fuerint producta quoad substantias suas, quia cum luminaria, & astra sint corpora incorruptibilia, non possunt consentaneè ad suam naturam, nisi per creationem ex nihilo produci. Nihilominus hæc sententia non habet graues assertores, nec probanda est. Quia quæ Deus per propriam creationem ex nihilo produxit, simul creauit, ut habet ecclesiasticum dogma à Theologis receptum. Et ideo sicut post primam creationem nullum Angelum Deus creauit: ita etiam nullum nouum corpus ex nihilo produxit, sed solum animam rationalem, quia fit propter hominem, & per modum humanæ propagationis, ideoque natura sua postulat, & supponit corpus dispositum, in quo fiat.

Secunda opinio est, hoc die fuisse producta luminaria substantialiter ex præiacente materia. Et hanc defendit Molina in dicto opusculo disput. 15. Ad quam probandam supponit, prius astra distinguere specie substantiali ab alijs partibus cælorum in quibus sunt. Quod maxime suadet ex influenza peculiari, quam habent, cum tamen reliquæ partes illa careant. Nam vis influendi est proprietas naturalis, consequens formam. Ergo distincta virtus ad influendum est argumentum diuersæ formæ substantialis, & consequenter essentialis distinctionis. Et certe in sole videtur manifesta distinctio, quia quamuis lux non sit forma substantialis eius, nihilominus est propria passio eius insignis, & singularis, quæ satis indicat substantialem distinctionem solis ab alijs planetis: ergo multo magis eandem distinctionem indicat inter solem, & alias sui orbis partes. Idemque argumentum sumi potest in alijs stellis præter lunam, si verum est habere propriam, & intrinsecam lucem, quam alix partes suorum orbium non habent. Imò etiam lunam aliquam natiuam lucem habere censetur præter lumen, quod à sole recipit, quamuis remissior in illa sit, quam in cæteris stellis: illa vero sufficit ad simile argumentum conficiendum, cum illa qualiscunque lux in alijs partibus orbis lune non inueniatur. Hoc ergo supposito, fundamen-

tuatur de opere sex dierum.

tur ita sententia, quia luminaria, & stelle non habuerunt ante hunc diem quartum proprias formas substantiales: ergo receperunt illas hoc die, & non per creationem, quia non sunt spirituales, nec per concreationem cum materia, quia nulla propria creatio rei corporalis hoc die facta est: ergo per educationem ex potentia materiæ. Consequentia sunt clara, & minor etiam probata est. Maior autem probari potest, quia astra ante hunc diem non habuerunt proprias virtutes influendi: ergo nec formas proprias substantiales, aliqui producta fuisset essentia, & substantia sine propria passione, quod miraculosum, & monstruosum fuisset. Quod si interrogetur, ex qua materia educæ fuerint illa partialia forma. Respondetur, fuisse educas ex materia eorundem calorum, quæ in eisdem locis, seu partibus erat expellendo partes formarum, quæ prius in illis erat, & alias introducendo. Quia vero astra densiora sunt cæteris partibus orbium, consequenter necessarium fuit, in eisdem partibus materiam multiplicari. Hoc autem sine noua creatione per rarefactionem aliarum partium factum esse censet Molina.

Hæc opinio est contra D. Thomam, & communem sententiam, & à nobis probari non potest, quia vel supponit, cælum esse naturæ suæ generabile, & corruptibile, vel miraculose supernaturali modo fuisse genitum, & corruptum saltem secundum aliquas partes. Quorum primum valde alienum est à perfectione calorum, & à fine propter quem à Deo creati sunt, ut sæpe dixi. Secundum vero est miraculum, vel supernaturale opus, minime necessarium. Imò, si verum est, omnia corpora cælestia habentia formas substantiales differentes specie habere etiam materias substantialiter distinctas, idem præcedit de illis partibus consequenter erit dicendum. Atque ita vel prius extitisset materia connaturalis astris sine illorum formis, vel postea relicta essent, & perpetuo manerent cum aliena materia, & sibi non connaturali: utrumque autem valde extraordinarium est, & incredibile. Præterea nulla verisimilis ratio asserri potest, ob quam per tot circuitus, ut sic dicam, & substantiales productiones, ac mutationes, tam nobilia corpora luminarium, & stellarum Deus effecerit. Ergo cum Scriptura non cogat ad credendum illum productionis modum, non est cur illum verum esse credamus. Denique quod in opinionem sequentem dicemus, hanc etiam impugnatur. Et ad fundamentum huius sententiæ paulo post respondebimus.

Tertia igitur opinio est, luminaria non esse facta hoc die simpliciter, & absolute quoad substantiam, seu per productionem substantialem sed per accidentalem, quæ tamen præexistenti substantiam per rarefactionem, & condensationem multum transmutauerit. Supponit autem hæc sententia, astra, & luminaria, non differre specie substantiali ab alijs partibus suorum orbium, sed tantum in multitudine materiæ cum maiori eius densitate. Ex qua densitate provenire dicuntur tam illuminatio, quam maior astrarum influenza. Quo supposito dicit, vnumquodque cælum in principio, vel in secundo die creatum fuisse vni forme quoad raritatem in omnibus partibus suis: in hoc verò quarto die partes quasdam Deum condensasse, multiplicando in illis materiæ partes cum suis partialibus formis, aduocando, & quasi attrahendo illas ab alijs partibus, & consequenter cæteras partes rariore efficiendo, quam per creationem facta fuerant. Hanc sententiam refert Molina supra, & quamuis pro illa nullum referat doctorem, nihilominus eam censet probabiliorem cæteris, supposito fundamento de identitate specifica inter astra, & cæteras partes.

Statuitur
in funda-
mentum.

4.
Resistitur
opinio Moli-
na.

Ad eius fun-
damentum.

5.
Opinio
Ex qua sub-
posita ene-
procedat.

2
is, oppo-
n, et

3
part

2

naturam æquè incorruptibilem, & impassibilem habuit: ergo nunquam vis, & facultas eius, & consequenter nec lux eius potuit postea contendere, vel augeri siue intensiùe, siue extensiùe, nisi contra naturam, & per miraculum: quo sanè modo etiam potuisset sol esse ardentior in illis primis sex diebus, quàm postea: ergo sicut hoc miraculum non admittitur, ita neque illud admittendum est.

14.
Quo talem
modo non-
nulli predi-
canti diffi-
cultatem e-
notant.

Propter has fortasse difficultates aliqui totum opus huius diei per recapitulationem intelligendum putant. Aiunt enim, Deum in principio creasse solem, lunam, & stellas, & hoc totum comprehendisse Moysen sub illis verbis, *In principio creauit Deus calum*. Noluisset tamen Moysen statim explicare ornatum, quem celi habebant per solem, lunam, & stellas, priusquam elementorum separationem, & terræ ornatum per plantarum productionem describeret, vel quia res celestes minus notæ nobis sunt, & ideo voluit à notioribus nobis incipere: vel ne homines rudes existimarent, solem & stellas esse creatores plantarum, & aliarum rerum terrestrium, & inde occasionem idololatriæ sumerent. Hanc enim posteriorem rationem narrationis huius operis in quarto die, post Philonem in *lib. de Mundi opificio*, tradunt Basil. Ambrosius, & Beda in *Exaemer.* & Chrysost. *homil. 6.* Nihilominus tamen, ne luminarium, & stellarum creatio sine expressa narratione omitteretur, conuenienter hoc 4. die per recapitulationem explicatam fuisse, vt simul explicarentur fines, propter quos hæc luminaria facta fuerant. Hanc sententiam attingit Eugubius in *Cosmopoeia*, & Catherinus in *Gen.* & eandem refert Vatablus *Gen. 1.* & non recitat, & similiter Ludouicus Ystella *Genesis 1. n. 51.* eam approbare videtur, in sequentibus verò numeris cum opinione ex D. Thom. supra recitata illam conciliat.

15.
Quo sensu
improbabi-
liter loquan-
tur predi-
cantes
auctores

Si hæc opinio omnia verba, quibus opus huius diei explicatur, per recapitulationem interpretetur, ita vt per illa solum explicetur, quod antea iam factum erat, & nihil speciale hoc die de nouo factum referat, improbabili mihi videtur, & nullo modo sustineri posse. Primum quia magnam vim infert Scripturæ, quæ eodem modo narrat opus huius diei, sicut aliorum, dicens, in eo operatum esse Deum, & vidisse, bonum esse, quod fecerat, & factum esse vespere, & mane diem quartum, quæ omnia frustra dicerentur, si nihil de nouo Deus in toto hoc die operatus esset. Deinde in *cap. 2.* & in multis alijs locis Scripturæ dicitur Deus sex diebus operatus esse mundum, & die septimo requiescente ab vniuerso opere. At verò si in quarto die nihil effecisset, profecto non sex, sed quinque diebus fuisset operatus, & in hoc die ab omni opere cessasset. Est ergo interpretatio illa multum repugnans Scripturis. Denique etiam est contra Patres & expositores, omnes enim in hoc conueniunt, quod aliquod peculiare opus huic diei assignant ad altorum productionem, vel ornatum pertinens, etiam si in modo illud explicandi inter se differant. At verò si dicta sententia solum intelligat aliqua verba dicta esse à Moysè per recapitulationem, vt commodius narraret, & texeret historiam operis in hoc die facti, sic est probabilis sententia, sicut in simili diximus in opere primi diei, quauis absolute non sit necessaria, vt ex dicendis in sequenti constabit.

Quo autem
loquantur
probabiliter.

16.
Auctoribus
bimembris
resolutio in
prædicta
& difficultate.

Dico ergo in hoc die solum tribuisse Deum omnibus coelis planetarum, & octauæ sphaeræ (supponimus enim non esse primum mobile) proprios motus, quibus ab Occidente in Oriens mouentur, & per illos conculisse astris omnia, quæ de ipsis hoc die narrantur, etiam si nec nouas qualitates, nec maiorem intentionem in eis, quas habebant, eis addiderit. Prior pars affirmatiua quod in

hoc die acceperint celi stellati motus proprios, expressa est D. Thomæ in *dicta q. 70. art. 2. ad 3.* Etiam dixerat *q. 67. art. 4. ad 3.* & est opinio communis, sequitur Burgen. *Gen. 1.* & alij. Et suaderi potest, nihil aliud apparet, ratione cuius dici potuerint sphaera, seu luminaria facta esse hoc die etiam accidentaliter, & secundum quid, vt videntur probare, quæ hæcenus diximus. Motus autem vnicuique proprius optime potuit hoc die singulis addi, neque in eo illa incommoda inueniuntur, quæ in alijs notauimus: ergo nihil verisimilius dici potest, quàm quod sphaeræ luminarium, & stellarum hoc die suos motus receperint. Dices, etiam hi motus sunt proprietates naturales debita his coelis: ergo etiam est inconueniens, quod primis diebus illis caruerint. Præsertim quia hic effectus non magis narratur factus in hoc die, quàm in precedentibus. Respondeo ad priorem partem, in primis huius motum non esse naturalem ab intrinseco principio actiuo, à quo naturaliter fluat, sicut sunt alie proprietates, sed ab intrinseco motore, seu intelligentia fit, vt habet communis, & vera sententia. In hoc ergo est magnum discrimen inter motum, & alias proprietates, ratione cuius cessat omne miraculum, etiam si talis motus simul cum mobili non inceperit. Fitque hoc facilius secundum opinionem, quam probabilioris reputo, quod illi motus non sunt connaturales his coelis tanquam eis debiti, vel propter perfectionem propriam, vel propter peculiarem appetitum, quem celi ad illos habebant etiam secundum potentiam passiuam, quia neque tales motus suis mobilibus aliquid augmentum perfectionis per se conferunt, neque ad illud acquirendum tendunt. Et ideo respectu illorum nec monstruosum, nec præternaturale fuit aliquo tempore his motibus carere. Sunt ergo illi motus naturales respectu vniuersalis naturæ, seu respectu ordinis totius vniuersi, & consequenter sunt etiam consentanei naturali inclinationi, quam celi habent ad fluendum, & se comunicandum, quantum naturaliter possunt. At verò habito respectu ad commune bonum vniuersi conuenientissimè isti motus hoc die inceperunt, & fieri antea non oportebat, vt statim explicabimus. Nec per illam dilationem aliqua violentia dictis coelis facta est, quia licet agenti naturali debita sit actio postis omnibus requisitis ad agendum: non tamen est ei debitum, vt semper habeat omnia requisita ad agendum, vel ad omnem modum agendi, hic autem motus solum requiritur in celo, vel ad agendum, vel ad peculiarem agendi modum: & ideo licet non semper datus fuerit, nulla vis facta est coelis.

Ad alteram verò partem de narratione Scripturæ negatur assumptum, & retorquemus argumentum: nam conferre his coelis proprios motus fuit vnum ex operibus Dei maxime necessarijs ad vniuersi ornamentum, pulchritudinem, & utilitatem: ergo debuit in aliquo istorum dierum fieri, & narrari, sed in primis tribus diebus factum non est, neque in verbis istorum dierum aliqua significatio talis operis inuenitur, vt in dicto argumento sumitur, & nos libenter admittimus tanquam sufficienter probatum in his, quæ de operibus istorum dierum dicta sunt. Idemque de quinto & sexto die tanquam notum relinquimus: superest ergo, vt in hoc die tale opus fuerit factum. Quod etiam ex verbis Scripturæ colligimus, quia ea, quæ hoc die narrantur facta, non nisi interuentu istorum motuum fieri potuerunt, vt paulo post explicabimus. Vnde sicut in superioribus ex eo, quod in primo die sol cepit illuminare mundum cum distinctione diei, & noctis, recte intulimus, mo-

tum primi mobilis illo die incepisse, ita in presenti die, quia in ea facta est peculiaris diuisione temporum, dierum, & annorum, quae per hos motus coelorum sit, inde recte colligimus, hos motus in hoc ipso die incepisse. Denique comprobatur hoc ex ratione, propter quam conueniens fuit hoc opus fieri hoc die, & non antea: neque etiam amplius differri. Nam hi motus proprii coelorum praecipue inducti sunt ab auctore naturae, ut sol, & planetae conuenienti modo diuersis partibus vniuersi, in distinctis temporibus, & ad conseruationem munerum, & ad fructus terrae producendos applicarentur, quod per hos motus sit, ut Philosophi, & experientia docent. At verò ante hunc diem quartum nondum erat terra aquis discooperata, nec fructificare coeperat, imò nec ad fructus ferendos fuerat disposita, nec aquis cooperta peculiares influentias coelorum recipere poterat. Et ideo ante hunc diem proprii motus coelorum, nec necessarij fuerunt, nec opportuni. Postquam autem in fine tertij diei terra, quae iam apparuerat, herbis, & plantis ornata fuit, coepit huiusmodi influentij coelorum indigere: ideo conuenientissimo ordine, ac providentia post opus tertij diei hunc motum coelorum statim in die quarto Deus adiunxit. Et hac existimo esse propriam, & literalem rationem huius ordinis. Quamuis aliam spiritualem Patres addere soleant, scilicet id fecisse Deum, ut ostenderet solem, lunam, & stellae, non propter se, sed propter hominis utilitatem factas fuisse, ut viderelicet in Leone Papa serm. 2. & 7. de Natiu. & in alijs super Gen. Sic ergo sufficenter probata relinquatur pars affirmans hunc motum hoc die fuisse factum.

Altera verò pars exclusiua ex dictis probata relinquatur, quia nulla perfectio intrinseca Soli, aut stellis hoc die addi potuit praeter motum, qui qualitas, vel qualitatis augmentum, quia neque in substantia, neque in quantitate, vel intrinseco modo quantitatis illud accipere potuerunt, ut probauimus, sed ostensum etiam est, secundum qualitatem non potuisse intrinsece perfici: ergo nihil aliud eis addi potuit praeter proprios motus, nam communem iam habebant. Loquor autem semper de intrinseca perfectione qualitatis, aut virtutis actiuae, quia latius loquendo de quadam extrinseca perfectione, concedi potest factam esse astris nonnullam perfectionis additionem: illa autem qualiscunque sit, solum caelestibus corporibus accreuit, quatenus ex praedictis motibus resultauit. Declaratur breuiter, quia duobus modis potest aliqua perfectio dici extrinseca, qui duobus alijs modis perfectionis intrinsecae respondent. Rigorose enim dicitur perfectio intrinseca, quae non solum inheret, sed etiam ab intrinseco manat, vel ratione alicuius principij intrinseci rei conuenit. Et in hoc sensu loquimur, cum dicimus, nullam perfectionem intrinsecam esse caelis additam, nam in hoc sensu procedunt rationes factae. Alio verò modo omnis perfectio, quae subiecto inheret, & illud perficit, dici potest intrinseca, quamuis nullo modo à principio intrinseco proueniat, sed ab extrinseco agente, sicut est lumen in aere: & haec ipsa perfectio, quatenus ab extrinseco agente prouenit, dici solet extrinseca secundum illum respectum, & ita constituitur primus gradus, seu modus extrinsecae perfectionis. Alius verò est, quando perfectio nec manat ab intrinseco, nec inheret rei, sed alio modo magis extrinseco illic coniungitur, ut illam adiuet, aut confortet, qualis dici potest societas amicorum, vel aliquid simile. Dico ergo his duobus modis potuisse aliquam perfectionem extrinsecam accrescere astris ex proprijs ipsorum motibus. Quia ex his motibus resultant diuersi aspectus, seu coniunctiones planetarum inter se, vel etiam respectu stellarum fixarum octauae sphaerae. Quatenus ratione illorum motuum interdum viciniore, seu propinquiores inter se sunt, interdum verò magis distant. Ex quibus varijs coniunctionibus duo in astris ipsis resultant. Vnum est, ut quodammodo inuicem confortentur, iuuentur, seu determinentur ad hos, vel illos effectus producendos. Et hinc oriuntur variae influentiae astrorum in hac inferiora. Et hanc voco perfectionem omnino extrinsecam, & ut ita dicam, per iuxta positionem, quae ex his motibus in astra redundauit. Aliud est, quia ratione horum motuum fortasse inter ipsam & astra resultat aliqua actio, quae vnum aliud perficit, influendo in illo qualitatem ipsi inherentem, & iuantem ad aliquem effectum producendum, vel ad eundem faciliorem, seu meliorem modo efficiendum. Quod in planetis quoad participationem luminis à sole euidentius conspicitur, nam quo magis Soli appropinquant, ab illo magis illuminantur. Et fortasse in alijs qualitibus, & influentij nobis oculis, similem communicationem, & actionem inter se habent. Nam huiusmodi communicatio non est per alterationem corruptiuam, sed potius perfectiuam, & ideo à coelorum incorruptibilitate, seu impassibilitate aliena non est.

Iuxta hunc ergo modum etiam fieri potuit hoc die in stellis aliquod perfectionis augmentum extrinsecum quoad causam, & quoad inherentiam intrinsecam. Solum tamen fieri potuit, quatenus ex proprijs astrorum motibus modo explicato resultauit. Nam enim possunt astra naturali modo aliunde extrinsecas qualitates recipere, quam ex actione ipsorum inter se, quia inferiora corpora, seu elementa non possunt qualitatem aliquam caelis imprimere, neque etiam Angeli illam virtutem habent, ut nunc suppono. Deus autem, licet nouas qualitates in caelis possit efficere, quae illis secundum naturae ordinem debita non sunt: nihilominus secundum ordinariam legem naturalem id non facit, quia solum operatur concurrente cum causis secundis. Altior verò perfectio coelorum pro statu gloriae, consummationis mundi cursus, reseruatur. Et fortasse caelo Empyreo simile perfectionem iam Deus addidit, quod si ita est, simul cum illo caelo tota huiusmodi perfectio concreta est, iuxta ea, quae de illo caelo in superioribus diximus. At verò in hoc quarto die non est verisimile, aliquam inherentem perfectionem additam esse astris sola voluntate, ac virtute diuina, quae sit illis naturalis, & intrinseca primo modo, sed ab extrinseco agente tantum proueniens. Quia, ut dixi, hic modus agendi Dei non est secundum ordinariam naturae modum, neque ad vniuersalem, & communem influentiam Dei pertinet, & ideo non est sine maiori fundamento asserendus.

Dicere autem quis posset, quamuis stellae ab intrinseco non habeant aliquas qualitates, ac virtutes, neque illis sint debita secundum proprias, & dictas particulares naturas: nihilominus propter vniuersalem naturam illis infundi potuisse, idque hoc quarto die factum esse, ut haberent astra omnem necessariam virtutem ad influenda in hac inferiora. Sed respondemus, si supponatur astra esse adeo imperfecta, ut ab intrinseca natura, & per murgam communicationem non possint habere omnem influentiam huic inferiori mundo necessariam, & sufficientem: rectè quidem, & consequenter dici, Deum illis eam virtutem addidisse, & suppleuisse, ut per astra tanquam per causas secundas vniuersales postea operaretur. Veruntamen, etiam hoc concesso, non video, quo fundamento dicatur contulisse Deum illas virtutes in hoc quarto die, magis quam in principio, quia ex tota narratione huius quarti diei id colligi non potest. Addo verò sine fundamento dici, astra creata esse

19.

Qui modus perfectionis intrinsecae addi potuit caelo die 4.

20.

Instantia contra supra dicta.

Expositio

esse adeo imperfecta, ut non possint ab intrinseco habere virtutem requisita ad omnes influentias huic inferiori mundo opportunas, & necessarias. Unde nos e contrario dicimus potuisse Deum producere planetas, seu stellas tantæ perfectionis essentialis, ut ab illa dimanent omnes virtutes ad dictam influentiam sufficientes. Quis enim hoc diuinæ omnipotentiae neget? At hic modus condendi vniuersum, & principales eius causas naturales, nobilior & excellentior est: ergo credendum potius est, ita fuisse astra à principio condita, & postea non aliud virtutis augmentum præter illud, quod diximus, accepisse. Nec, ut opinor, de alio genere augmenti Diuus Thomas loquutus est, neque de alia determinatione virtutis, præter eam, quæ ex diuersis aspectibus, coniunctionibus, vel oppositionibus astrorum resultat, quia nec verba eius in prioribus locis alium sensum postulant, & in posterioribus locis allegatis ita videtur tacite suam mentem explicare.

Explicatur
D. Thom.
allatus in
num. II.

CAPVT IX.

Quomodo per solos motus proprios celorum sufficienter explicentur omnia, quæ hoc die facta narrantur.

1.
Expenduntur
verba
Scripturæ
pro difficultate
cap. præced.
in num. I. ac
primum illa,
Dixit Deus,
fiant luminaria.
Responsio ex
Vatablo tolerabilis.
Non tamen
necessaria.

In hoc capite respondendum est ad difficultatem præcipuam in principio præcedentis capitis propositam, quod distinctius & exactius fiet discurrendo per singula Scripturæ verba. Prima igitur sunt, *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento celi.* In quibus, si verbum *fiant* rigore accipiat, pro *fieri* simpliciter, & substantialiter, verbum dixit per recapitulationem accipiendum est, ac si diceretur, *dixerat autem Deus, &c.* atque ita exponit Vatablus ex sententia Hebræorum, dicens, præteritum ibi accipi pro plusquam perfecto, quæ expositio in sensu supra dicto tolerabilis est. Veruntamen ille sensus per recapitulationem etiam in verbis *dixit, vel fiant*, necessarius non est, nam optime intelligi possunt de effectu, quem Deus in hoc ipso die fieri præcepit. Quia necessarium non est illud intelligere de effectione simpliciter, seu substantiali, quia per frequentia verba determinatur, & limitatur ad accidentalem motionem. Additur enim, *& diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, &c.* Vbi particula *&* per particulam *ut*, explicanda est, quod non est nouum in Scriptura, & in hoc loco obseruauit Oleaster. Et idem sentit Caiet. & sumunt ex verbis Hebræis, quæ ad literam ita habent, *erunt luminaria in extensione celorum, ad diuidendum diem & noctem, &c.* Unde vterque notat, non esse hoc quarto die simpliciter facta luminaria, ut sint, sed ad alia munera, quæ per verba prædicta explicantur. Quæ quidem officia sunt à luminariis mediantibus suis motibus, neque ratione illorum munerum alia qualitate, vel perfectione indigebant.

2.
Instantia.
Solvitur ex
D. Thom.

Dices, diuisio diei, & noctis non fit per motum proprium Solis, sed per diurnum, & ideo primo die legimus diuissse Deum diem, & noctem: ergo non recte dicitur, sol factus hoc quarto die quoad hoc munus. Respondetur cum D. Thoma dicta q. 70. art. 2. ad 3. aliter factam esse diuisionem diei, & noctis primo, & quarto die. Nam in primo facta est communi modo, secundum distinctionem solam inter lucem, & tenebras, & illo modo verum est fieri distinctionem illam per motum diurnum cum quadam æqualitate, & vniuersitate. Alio vero modo specialiori fit distinctio inter diem, & noctem cum quadam varietate, & inæqualitate, quatenus aliquando dies sunt maiores noctibus, aliquando minores, quod ex propriis motibus a-

strorum prouenit. Dicit etiam potest, quod indicauit Caietan. in primo die distinctionem diei, & noctis factam esse tanquam inter lucem, & tenebras, hoc autem die factam esse tanquam inter lucem & lucem, quia lux diei est Solis immediata, lux autem noctis est lumen lunæ, & stellarum. Unde paulo post subditur de luminariis, *ut luceant in firmamento celi, & illuminent terram.* Et iterum: *factus Deus duo luminaria magna, luminare maius ut præstet diem, & luminare minus ut præstet noctem, & stellæ.* Nam illud præstet optime intelligitur quoad illuminationem. Restat ergo intelligitur distinctio illa inter diem, & noctem quoad vtriusque lumen factam esse. Unde consequenter etiam potest dici facta distinctio quoad virtutem influendi, nam in die Solis influentia efficacior est, in nocte verò lunæ, & stellarum actio magis viger. Quia verò paulo post iterum dicitur, *potest ita esse luminaria, ut luceant per terram, & præstent diem ac noctem, & diuident lucem, ac tenebras:* negari non debet, aut potest, quod D. Thomas dixit, factam esse hoc die speciali modo distinctionem inter lucem, & tenebras, sed hoc supposito, explicatur amplius illa specialis distinctio, quia non solum facta est secundum durationem dierum, ac noctium, sed etiam secundum lucis, & aliarum influentiarum participationem.

Additur verò etiam esse facta luminaria hoc die, *ut sint in signa.* Circa quæ verba multa dicta sunt. Doctores propter antiquos errores, qui de signis celorum inuenti sunt, & ineptissime in his verbis fundati. Aliqui verò signa hæc non proprie de signis significantibus, sed de miraculis, & stupendis operibus interpretantur. Hæc enim apud Hebræos, & frequenter in Scriptura signa vocantur, ut in Exodo cap. 3. & seq. & Deut. 4. & 7. unde est illud Psalmi 73. *Signa vestra non vidimus.* Et Eccl. 1. *Immo signa & immutabilia,* &c. Et per hoc Iudei sæpe à Christo signa petebant, Matth. 12. Ioan. 4. Ipse autem discipulos suos ea facturos promisit & impleuit, ut Marci 16. refertur, & Act. 2. 3. & 4. Hæc tamen significatio non recte huic loco adaptatur, quia sol, & luna non sunt facta, ut faciant opera prodigiosa, seu miraculosa. Quod si aliquando aliqua prodigia facta sunt circa ipsum solem, & lunam, ut Iosue 10. vel sunt, ut Iosue 10. dicitur, non sunt facta sol, & luna propter talia signa, sed Deus speciali providentia propter alios fines illa circa solem, & lunam operatur. Præterquam quod ipsa non vocantur signa, nisi quatenus diuinam reuelationem, aut iussuonem indicant, vel promissionem confirmant, & ideo talis significatio presenti operi non recte adaptatur. Nisi forte quis dicat, ipsum solem, & lunam, & concetum stellarum cum suis ordinatis motibus vocari signa, quia sunt veluti portenta quædam, & diuinam potentiam maximè significant, sicut alibi Propheta regius dixit, *Celi narrati sunt gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiant firmamentum, &c.* Sed hic sensus licet ut secundarius, & spiritalis tolerari possit, non est tamen literalis sed nimis metaphoricus, ut per se notum est.

Dicuntur ergo astra facta in signa aliquid significantia hominibus, quod ad communem eorum usum, & utilitatem pertineat. Duobus autem modis intelligi potest, astra esse signa, scilicet, vel pura signa, id est, habentia munus significanti, non fundata in causalitate, seu influentia, sed vel in aliqua impositione, vel in aliqua ratione figure, seu imaginis: vel certe dici possunt astra facta esse in signa, quia facta sunt ad influendum, ratione cuius influentia etiam habent, quod significant. Priorem sensum sequutus est Origenes, cuius sententia fuisse dicitur, omnes effectus futuros in astris tanquam in signis cognosci posse, non tantumquam in causis, sed quia in illis tanquam in imaginibus